

Zobowiązania warunkowe czy ukryte? Przegląd ujawnień

STANISŁAW HOŃKO *

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza informacji o zobowiązaniach warunkowych w sprawozdaniach finansowych wybranych spółek giełdowych. Wiąże się ona z dyskusją o zasadzie istotności, w której postuluje się równorzędność części liczbowej i opisowej sprawozdań finansowych. Z przeprowadzonych badań dotyczących zobowiązań warunkowych wynika, że osiągnięcie tej równorzędności jest trudne, o ile w ogóle możliwe. Zobowiązania warunkowe nie są popularnym obszarem badań, a niniejszy artykuł może przyczynić się do uzupełnienia tej luki poznawczej.

Słowa kluczowe: zobowiązania warunkowe, badanie ujawnień.

Abstract

Contingent liabilities or hidden liabilities? A review of disclosures

This article aims to analyze information on contingent liabilities in the financial statements of selected listed companies. It forms part of the discussion on the principle of materiality, which recommends equivalence of the numerical part and notes to the financial statements. The study shows that the achievement of this equivalence is difficult, if at all possible. Contingent liabilities are not a popular research area. It is possible that this article may contribute to filling this gap.

Keywords: contingent liabilities, disclosures analysis.

* Dr hab. Stanisław Hońko, profesor Uniwersytetu Szczecińskiego, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Instytut Rachunkowości, honko@wneiz.pl

Wprowadzenie

Biorąc pod uwagę dominujące obecnie bilansowe podejście do sprawozdania finansowego, kluczową staje się decyzja o ujęciu składników aktywów i zobowiązań, a ujęcie kosztów i przychodów jest ich następstwem. Ujmowanie pozycji bilansu to procedura dwuetapowa, w której, po pierwsze, sprawdza się spełnienie definicji aktywów/zobowiązań, a po drugie weryfikuje się kryteria ujmowania. W projekcie *Założeń koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej (Conceptual Framework for Financial Reporting, 2015, par. 5.10)* stwierdza się, że ocena spełnienia kryteriów ujmowania pozycji sprawozdania finansowego ma subiektywny charakter i może zależeć od okoliczności. Jeżeli pozycja spełnia definicję aktywów/zobowiązań, ale nie spełnia kryteriów ujęcia, może zaistnieć potrzeba zamieszczenia informacji w części opisowej sprawozdania (*Conceptual Framework for Financial Reporting, 2015, par. 5.11*). W takim ujęciu noty nie tyle uzupełniają część liczbową, co ją zastępują.

Dość często trudno jest wskazać jednoznaczne kryteria kwalifikacji skutków danej transakcji w części liczbowej lub opisowej. Dobrym przykładem są zobowiązania warunkowe, które są niewidoczne w części liczbowej. Granica między zobowiązaniami warunkowymi a rezerwami, które są prezentowane w bilansie, jest mało wyraźna, co wzbudza oczekiwanie odpowiednich ujawnień. Powinny one dotyczyć zarówno kwalifikacji obowiązków do rezerw albo zobowiązań warunkowych, jak i umożliwić użytkownikom sprawozdań finansowych ocenę związanego z nimi ryzyka. Zasadne jest zatem pytanie, jakie informacje w tym zakresie zamieszczają spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych (GPW) w Warszawie. W celu odpowiedzi na to pytanie przeprowadzono badania wybranych podmiotów.

Celem artykułu jest analiza informacji na temat zobowiązań warunkowych w sprawozdaniach finansowych wybranych spółek giełdowych. W artykule posłużono się metodą badań dokumentów i metodą indywidualnych przypadków.

1. Regulacje dotyczące zobowiązań warunkowych

Przymiotnik „warunkowy” oznacza „zależny od pewnych warunków” (Szymczak, 1994, s. 661), co odpowiada definicji zobowiązań warunkowych w ustawie o rachunkowości (1994). Definicja ta brzmi: „obowiązek wykonania określonych świadczeń, których powstanie jest uzależnione od zaistnienia określonych zdarzeń” (ustawa o rachunkowości, 1994, art. 3, ust. 1, pkt. 28).

Analizując tę definicję, można mieć wątpliwości, czy zaimbek przymiotny „których” został właściwie użyty. W obecnym brzmieniu warunek zaistnienia określonych zdarzeń odnosi się do wykonania świadczeń, a nie do obowiązku. W ocenie autora definicja byłaby bardziej logiczna, gdyby zaimbek „których” zastąpić słowem „którego”, tak jak jest w Krajowym Standardzie Rachunkowości (KSR) nr 6. Prowadziłoby to do rozumienia zobowiązań warunkowych jako obowiązku, który na dzień bilansowy jeszcze

nie zaistniał, a jego powstanie jest uwarunkowane przyszłymi wydarzeniami. Parafrazując E. Schmalenbacha, można je określić jako „jeszcze niezobowiązania”. Przykładem zobowiązań warunkowych, które powinny zostać ujawnione w dodatkowych informacjach i objaśnieniach, są udzielone przez jednostkę gwarancje i poręczenia, także wekslowe. Warunkowy charakter mają również zobowiązania zabezpieczone na majątku jednostki, choć ustawa o rachunkowości nie określa ich mianem zobowiązań warunkowych.

Zobowiązania warunkowe w Międzynarodowym Standardzie Rachunkowości (MSR) nr 37 oraz w KSR nr 6 mają szerszy zakres niż w ustawie o rachunkowości. MSR nr 37 do tej kategorii zalicza dwa rodzaje zdarzeń, a mianowicie zobowiązania warunkowe w dosłownym znaczeniu („jeszcze niezobowiązania”) oraz „prawie rezerwy”¹. Utworzenie rezerwy wymaga łącznego spełnienia trzech warunków, a mianowicie:

- 1) istnieje obecnie obowiązek wynikający z przeszłych zdarzeń,
- 2) obowiązek ten prawdopodobnie spowoduje zmniejszenie korzyści,
- 3) istnieje możliwość wiarygodnego oszacowania prawdopodobnego zmniejszenia korzyści.

Kluczowe znaczenie ma przymiotnik „prawdopodobny”, który jest zdefiniowany w MSR nr 37 jako bardziej możliwy niż niemożliwy². Zobowiązania warunkowe („prawie rezerwy”) należy ujawnić, gdy w ocenie kierownictwa prawdopodobieństwo zmniejszenia korzyści związane z obecnym obowiązkiem nie przekracza 50%, ale jednocześnie nie jest zerowe³. Literalna analiza tej procedury może prowadzić do pewnych wypażeń. Jeżeli kierownictwo uzna bowiem, że prawdopodobieństwo zmniejszenia korzyści wynosi 49%, to nie ma obowiązku utworzenia rezerwy, a informacja o obciążeniach jednostki zamiast do bilansu trafia do części opisowej sprawozdania finansowego⁴. Ponadto procent prawdopodobieństwa nie wpływa na kwotę ujętej rezerwy ani ujawnionego zobowiązania warunkowego. Prowadzi to do wniosku, że ocena prawdopodobieństwa przez kierownictwo powinna być odpowiednio uzasadniona i udokumentowana. Na jej podstawie użytkownik sprawozdania finansowego powinien potrafić ocenić ryzyko i skutki zdarzeń, których wystąpienie spowoduje, że zobowiązania przestaną być warunkowe.

¹ P. Kabalski używa określenia „niedoszłe rezerwy” (Frendzel i in., 2015, s. 127).

² Przeprowadzono wiele badań dotyczących postrzegania pojęć związanych z prawdopodobieństwem przez księgowych i audytorów (na przykład Gierusz, 2015, s. 123–133; Teixeira, Silva, 2009, s. 57–73; Simon, 2002, s. 601–621).

³ W MSR nr 37 jest również mowa o ujawnieniu zobowiązania warunkowego w razie braku możliwości oszacowania prawdopodobnego zmniejszenia korzyści, co, jak wynika z treści tego standardu, zdarza się bardzo rzadko.

⁴ Niedopracowanie tej koncepcji było inspiracją do rozpoczęcia zmian MSR nr 37 w 2005 r. Jak wynika z projektu zmian z 2010 r., prawdopodobieństwo zmniejszenia korzyści miało być uwzględniane przy wycenie rezerw. Przestałoby być kluczowym kryterium decydującym o utworzeniu rezerwy. Prace zostały wstrzymane w 2010 r. Jak wynika z informacji na stronie www.ifrs.org (dostęp 1.02.2016) miały one zostać wznowione w 2011 r. Propozycje zmian zostały szerzej opisane w artykule Walińskiej i Jurewicz (2007, s. 307–315).

MSR nr 37 wymaga krótkiego opisu każdego rodzaju zobowiązania warunkowego i ujawnienia:

- wartości szacunkowej jego skutków,
- przesłanek świadczących o niepewności co do terminu lub kwoty zmniejszenia korzyści,
- możliwości uzyskania rekompensat za zmniejszenie korzyści od innych podmiotów.

Wymagania w zakresie ujawniania zobowiązań warunkowych zawiera również dyrektywa UE nr 34/2013. Nakłada ona obowiązek ujawnienia gwarancji i poręczeń lub zobowiązań warunkowych nieuwzględnionych w bilansie, ze wskazaniem charakteru i formy wierzytelności zabezpieczonych rzeczowo (dyrektywa UE w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, 2013, art. 16, ust. 1, lit. d). Warto również dodać, że w US GAAP jest mowa o warunkowych zyskach i stratach, a nie o aktywach i zobowiązaniach warunkowych. ASC 450 *Contingencies* wymaga ujawnienia jakościowej i liczbowej informacji o stratach warunkowych w sposób umożliwiający użytkownikom sprawozdań finansowych zrozumienie (ASC 450, par. 450–20–50–1A):

- 1) treści ekonomicznej strat,
- 2) ich możliwego wpływu na sytuację finansową,
- 3) ich rozłożenia w czasie (o ile to możliwe).

2. Przegląd badań dotyczących zobowiązań warunkowych

Badania ujawnień na temat zobowiązań warunkowych nie są w Polsce szczególnie popularne⁵. Opracowania anglojęzyczne odnoszące się do tego zagadnienia można przypisać do nurtu badań jakości sprawozdań finansowych. Przykładem takich badań może być opracowanie S.M. Clorr-Proell i A.L. Maines (2014), w którym na podstawie odpowiedzi 113 controllerów i dyrektorów finansowych oszacowano zobowiązania z tytułu roszczeń pracowniczych. Jednym z wniosków z tej analizy jest stwierdzenie, że kierownictwo spółek giełdowych wykazywało różne kwoty zobowiązań, w zależności od tego, czy miały być one ujęte w części liczbowej sprawozdania finansowego czy pozabilansowo.

Ważnym problemem związanym ze zobowiązaniami warunkowymi jest ryzyko ujawnienia tajemnic jednostki, o czym traktuje artykuł L. Allen (2014). W opracowaniu przywołuje się wyniki badań McTiera and Walda (2011), z których wynika, że w latach 1996–2005 jedynie 12,6% podmiotów ujawniło w swoich sprawozdaniach informacje o toczących się przeciwko nim postępowaniach sądowych. W zakończeniu L. Allen podkreśla niechęć kierownictwa do ujawniania informacji o potencjalnych skutkach postępowania sądowego. Zwraca również uwagę na negatywne konsekwencje ukrywania informacji o potencjalnych zobowiązaniach.

⁵ Wyszukanie słów kluczowych „zobowiązania warunkowe” w bazie BazEkon nie przyniosło żadnych rezultatów. Wpisanie tego wyrażenia w tytule artykułu spowodowało znalezienie czterech opracowań, przy czym żadne z nich nie zawierało analizy ujawnień na temat zobowiązań warunkowych.

W opracowaniu Schiffa i współpracowników (2012, s. 5) opisano zmiany ujawnień linii lotniczych Air France o toczącym się od 2006 r. postępowaniu antytrustowym związanym ze złą ceną. W 2006 r. firma ta ograniczała się do zamieszczenia zdawkowej informacji, że nie można przewidzieć ani wyników prowadzonych postępowań, ani oczekiwanych kar i odszkodowań. W kolejnym roku spółka poinformowała, że nadal nie jest w stanie oszacować potencjalnych zobowiązań, ale „ma zamiar ostro się bronić”. W 2008 r. została utworzona rezerwa, jednak linie lotnicze nie wykazały odrębnie jej kwoty, stwierdzając, że podanie takiej informacji może utrudnić obronę w trakcie postępowań sądowych. W 2009 r. musiały one zapłacić grzywnę i dopiero wówczas w sprawozdaniu finansowym zostały zaprezentowane informacje liczbowe.

W przywołanym artykule opisano również przykład informowania o potencjalnych zobowiązaniach z tytułu zanieczyszczenia środowiska przez grupę Energiser, która mimo początkowych oporów zdecydowała się utworzyć rezerwę. Nie została ona jednak zaprezentowana odrębnie, ale ujawniona jako „inne zobowiązania”.

Z krótkiego przeglądu literatury wynika, że informacje o zobowiązaniach warunkowych nie są kompletne. Nie ujawnia się również, dlaczego zobowiązania te przestają być warunkowe i w którym momencie można uznać, że istnieją przesłanki utworzenia rezerwy. Powstaje pytanie, czy spostrzeżenia te odnoszą się również do podmiotów notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Aby na nie odpowiedzieć, przeprowadzono pilotażowe badanie.

3. Badanie ujawnień na temat zobowiązań warunkowych w sprawozdaniach finansowych wybranych podmiotów notowanych na GPW

Łączna liczba spółek notowanych na GPW 1 lutego 2016 r. wynosiła 485. Do badania wybrano 20 sprawozdań finansowych, kierując się ocenami ratingowymi serwisu Stockwatch (www.stockwatch.pl). Rating jest tworzony na podstawie modelu Z-score E. Altmana. Połowa wybranych spółek otrzymała najniższą ocenę – D. Do porównania przyjęto również spółki, które otrzymały najwyższe oceny w rankingu – AAA. Liczba spółek, którym przyznano taką ocenę, wynosiła 94. Dodatkowym kryterium wyboru badanych podmiotów w tej grupie był najwyższy wskaźnik cena/wartość księgową. W badaniu uwzględniono skonsolidowane sprawozdania finansowe za 2014 r., a w razie ich braku sprawozdania jednostkowe. Informacje o podmiotach objętych badaniem zawiera tabela 1.

Tabela 1. Lista podmiotów objętych badaniem

Lp.	Spółka	Ticker	Rating	S/J*	MSSF/UOR	Makrosektor	Sektor
1.	HYPERION	HYP	D	S	MSSF	Handel i usługi	Telekomunikacja
2.	INDYGO	IDG	D	S	MSSF	Finanse	Inne
3.	KREZUS	KZS	D	S	MSSF	Finanse	Inne

cd. tabeli 1

Lp.	Spółka	Ticker	Rating	S/J*	MSSF/UOR	Makrosektor	Sektor
4.	KSGAGRO	KSG	D	S	MSSF	Przemysł	Spożywczy
5.	MABION	MAB	D	J	UOR	Przemysł	Farmaceutyczny
6.	MIDAS	MDS	D	S	MSSF	Handel i usługi	Telekomunikacja
7.	MILKILAND	MLK	D	S	MSSF	Przemysł	Spożywczy
8.	SERINUS	SEN	D	S	MSSF	Przemysł	Paliwowy
9.	SFINKS	SFS	D	S	MSSF	Handel i usługi	Hotele i restauracje
10.	SKOTAN	SKT	D	S	MSSF	Przemysł	Lekki
11.	11BIT	11B	AAA	J	UOR	Handel i usługi	Informatyka
12.	CCC	CCC	AAA	S	MSSF	Handel i usługi	Handel detaliczny
13.	CDPROJEKT	CDR	AAA	S	MSSF	Handel i usługi	Informatyka
14.	EUCO	EUC	AAA	S	MSSF	Handel i usługi	Inne
15.	LIVECHAT	LVC	AAA	S	MSSF	Handel i usługi	Informatyka
16.	MEDICALG	MDG	AAA	J	MSSF	Handel i usługi	Informatyka
17.	QUERCUS	QRS	AAA	J	UOR	Finanse	Rynek kapitałowy
18.	SELVITA	SLV	AAA	S	MSSF	Przemysł	Farmaceutyczny
19.	VIGOSYS	VGO	AAA	J	UOR	Przemysł	Elektromaszynowy
20.	VOTUM	VOT	AAA	S	MSSF	Handel i usługi	Inne

* S – sprawozdanie skonsolidowane, J – sprawozdanie jednostkowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji dostępnych w serwisie www.stockwatch.pl (dostęp 1.02.2016).

Celem badania było uzyskanie informacji o zakresie i znaczeniu zobowiązań warunkowych w wybranych sprawozdaniach. Zestawienie informacji na ten temat w każdym sprawozdaniu wraz z krótkim komentarzem zawiera tabela 2.

Tabela 2. Ujawnienia na temat zobowiązań warunkowych w badanych podmiotach

Lp.	Spółka	Zobowiązania warunkowe – zakres ujawnień
1.	HYPERION	W nocy XIII wymienia się udzielone gwarancje i poręczenia kredytowe oraz zobowiązania z tytułu umów leasingowych zabezpieczonych wekslem <i>in blanco</i> . Nie podano kwot tych zobowiązań.

Lp.	Spółka	Zobowiązania warunkowe – zakres ujawnień
		Wyszczególniono natomiast kwoty ustanowionej hipoteki oraz zobowiązań warunkowych z tytułu nieterminowych płatności. Nie precyzuje się warunków zapłaty tych odsetek.
2.	INDYGO	W nocie 35 stwierdza się, że zobowiązania warunkowe nie występują. Ujawnia się jedynie kwoty zabezpieczeń kredytów, które nie uległy zmianie w stosunku do roku poprzedzającego. Na końcu zestawienia zamieszczono wiersz „razem zobowiązania warunkowe” wraz z kwotą, co dość trudno pogodzić ze zdaniem wprowadzającym do noty.
3.	KREZUS	Jedna ze spółek zależnych otrzymała od Republiki Gwinei dwie koncesje na poszukiwania złota na okres trzech lat oraz na poszukiwanie boksytów. Spółka jest zobowiązana do rozpoczęcia prac poszukiwawczych i do przeznaczenia w czasie trwania pozwolenia 3 130 000,00 USD na poszukiwania. Brak informacji o pozostałych zobowiązaniach warunkowych.
4.	KSGAGRO	Brak kwotowych informacji o zobowiązaniach warunkowych. W nocie 28 <i>Contingencies, Commitments and Operating Risks</i> jest mowa o gospodarczych konsekwencjach aneksji Krymu przez Rosję. Do głównych zagrożeń zalicza się deprecjację hrywny oraz trudności z pozyskaniem finansowania zewnętrznego.
5.	MABION	Spółka nie zamieściła żadnych informacji na temat zobowiązań warunkowych. W komunikatach zamieszczono jedynie wybrane noty (22 i 37) jako osobne dokumenty.
6.	MIDAS	Zobowiązania warunkowe są opisane w notach 24 i 30. W pierwszej nocie szczegółowo opisano zabezpieczenia kredytu w postaci zastawu i udzielonych poręczeń. Grupa w ramach umowy kredytowej zobowiązała się do niewypłacania dywidendy oraz do wstrzymania się od bezpośredniego lub pośredniego nabycia jakiegokolwiek podmiotu do czasu uregulowania zobowiązań wobec banku.
7.	MILKILAND	W nocie 31 wymienia się trzy grupy zobowiązań warunkowych: spory, w tym na drodze sądowej, kwestie podatkowe i informacje o polisach ubezpieczeniowych dotyczących majątku grupy. W części dotyczącej sporów podaje się kwoty, które mogą być dochodzone od jednej ze spółek zależnych z tytułu udzielonych poręczeń. Jest również mowa o trudnościach z restrukturyzacją zobowiązań w związku z likwidacją Banku Forum. Interesująca jest część noty dotycząca zobowiązań podatkowych. Stwierdza się w niej, że w Federacji Rosyjskiej system podatkowy jest niestabilny i zależny od interpretacji wielu instytucji. Grupa nie podjęła próby oszacowania tych zobowiązań.
8.	SERINUS	Brak informacji.
9.	SFINKS	W nocie 24 <i>Kredyty i pożyczki</i> szczegółowo wymienia się zabezpieczenia kredytów, w tym zastaw na wyposażeniu restauracji i na znakach towarowych <i>Sfinks</i> , <i>WOOK</i> i <i>Chłopskie jadlo</i> . Nota 30 <i>Zobowiązania warunkowe</i> odnosi się do gwarancji udzielonych przez

cd. tabeli 2

Lp.	Spółka	Zobowiązania warunkowe – zakres ujawnień
		grupę na kwotę 4,47 mln PLN (suma aktywów grupy wynosi 70,7 mln PLN). Wskazuje się jednocześnie, że ryzyko realizacji gwarancji na dzień 31 grudnia 2013 r. było nieistotne. Brakuje syntetycznej informacji o zobowiązaniach warunkowych.
10.	SKOTAN	W części liczbowej sprawozdania finansowego znajduje się tabela <i>Skonsolidowane pozycje pozabilansowe</i> obejmująca należności i zobowiązania warunkowe. W 2014 r. i roku poprzedzającym takie pozycje nie wystąpiły. Ponadto w części opisowej jest zawarta nota 22 <i>Aktywa warunkowe i zobowiązania warunkowe</i> , w której zamieszczono otrzymane gwarancje i gwarancje zapłaty czynszu. W obu przypadkach były to pozycje zerowe.
11.	11BIT	W dodatkowych informacjach i objaśnieniach znajduje się nota 25 <i>Zobowiązania warunkowe</i> podzielona na gwarancje i poręczenia oraz pozostałe zobowiązania. Na dzień bilansowy nie ujawniono żadnych zobowiązań warunkowych.
12.	CCC	W nocie 27 znajduje się zestawienie kwot i tytułów aktywów warunkowych oraz zobowiązań warunkowych. Główną pozycją zobowiązań warunkowych są gwarancje stanowiące zabezpieczenie przy zawartych umowach najmu. Podano również termin wygaśnięcia tych zobowiązań. W zobowiązaniach warunkowych nie wykazano zabezpieczeń w formie weksla <i>in blanco</i> z tytułu umowy z PARP o dofinansowanie inwestycji w aktywa trwale (nota 25).
13.	CDPROJEKT	Nota 39 <i>Zobowiązania warunkowe</i> została podzielona na trzy części: z tytułu leasingu operacyjnego, z tytułu otrzymanych pożyczek oraz z tytułu otrzymanych gwarancji i poręczeń. W pierwszych dwóch częściach znajduje się adnotacja „nie dotyczy”, natomiast w trzeciej wyszczególniono tytuły gwarancji i poręczeń wraz z ich kwotami. Nie określa się, czy spłata tych zobowiązań jest prawdopodobna ani czy wymagały one oszacowania.
14.	EUCO	W nocie 28 ujawnia się, że „w 2014 roku nie wystąpiły zmiany w stanie zobowiązań i aktywów warunkowych”. Niestety brak jakichkolwiek informacji o tym, czy pozycje warunkowe występowały w poprzednich latach.
15.	LIVECHAT	W nocie 18 <i>Pozycje warunkowe, pozostałe pozycje pozabilansowe oraz rozliczenia podatkowe</i> w jednym zdaniu stwierdza się, że na dzień bilansowy nie występowały żadne pozycje warunkowe ani pozabilansowe.
16.	MEDICALG	Nota 25 <i>Zobowiązania warunkowe</i> zawiera informację, że spółka jest stroną umów o dofinansowanie z funduszy unijnych, a niedopełnienie warunków realizacji prac może skutkować koniecznością zwrotu otrzymanych dotacji. W związku z tym, że spółka terminowo realizuje prace, ocenia ryzyko zwrotu dotacji jako „wątpliwe”. Nie podano żadnych informacji liczbowych.

Lp.	Spółka	Zobowiązania warunkowe – zakres ujawnień
17.	QUERCUS	W części liczbowej zamieszczono tabelę <i>Pozycje pozabilansowe</i> w podziale na należności i zobowiązania warunkowe. We wszystkich pozycjach wykazano zerowe kwoty. W nocie 26 <i>Pozycje pozabilansowe</i> znajduje się jedynie adnotacja „nie dotyczy”.
18.	SELVITA	Zobowiązania warunkowe w ujęciu kwotowym zostały opisane w nocie 38. Wymienia się w niej zobowiązania wekslowe związane z otrzymaną dotacją. Na uwagę zasługuje wykazanie obowiązków związanych z uzyskaniem zezwolenia na prowadzenie działalności w Krakowskim Parku Technologicznym. Grupa jest zobowiązana do inwestycji na poziomie 7,32 mln PLN oraz do utworzenia 150 miejsc pracy. Nie ujawniono szacowanych kwot zobowiązania z tytułu utworzenia miejsc pracy.
19.	VIGOSYS	Spółka ujawnia, że jedynymi zobowiązaniami warunkowymi są zabezpieczenia kredytów opisane szczegółowo w nocie 4.2. Jak wynika ze sprawozdania z działalności jednostki, spółka korzystała z dofinansowań unijnych, z czym może się wiązać konieczność zwrotu środków lub zapłaty kar.
20.	VOTUM	W nocie 38 <i>Zobowiązania warunkowe</i> stwierdza się, że grupa nie posiada zobowiązań warunkowych oraz poręczeń. Jednocześnie w pozostałych informacjach znajduje się zdanie, że w najbliższych kwartałach znaczącą rolę będzie odgrywać realizacja postępowań sądowych i przedsądowych o zadośćuczynienie za śmierć osoby bliskiej, których rozwój przełoży się na bezpośrednie wyniki grupy kapitałowej. Nie podano żadnych kwot potencjalnych zobowiązań.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych badanych jednostek.

Jak wynika z analizy tabeli 2, tylko w niektórych sprawozdaniach zamieszczono liczbowe informacje o zobowiązaniach warunkowych. Najczęściej w tej pozycji ujawnia się informacje o udzielonych gwarancjach i poręczeniach. Zakres ujawnień nie jest powiązany z oceną ratingową podmiotu. Brakuje informacji o ryzyku przekształcenia zobowiązań warunkowych w bezwarunkowe, a także o kryteriach oceny tego ryzyka przez kierownictwo. W niektórych sprawozdaniach informuje się o realizacji projektów unijnych, a w zobowiązaniach warunkowych nie wykazuje się ryzyka zwrotu dotacji związanego z niewywiązaniem się z projektu. Informacja na temat prowadzonych spraw sądowych jest albo zerowa, albo bardzo detaliczna. Podsumowując tę część opracowania, można stwierdzić, że informacja o zobowiązaniach warunkowych nie umożliwia użytkownikom sprawozdań finansowych oceny ich potencjalnego wpływu na sytuację finansową jednostki.

Podsumowanie

Można przypuszczać, że niezależnie od woli twórców standardów liczbową część sprawozdań finansowych będzie zawsze postrzegana przez użytkowników jako ważniejsza od opisowej. Po pierwsze, wynika to z tradycji, a po drugie, z percepcji użytkowników, którzy oczekują syntetycznych informacji, na których podstawie mogą obliczyć wskaźniki analityczne. Prymat części liczbowej jest dostrzegalny również w obecnie obowiązujących *Założeniach koncepcyjnych*. Stwierdza się w nich, że ujawnienie informacji w notach nie rekompensuje zaniechania ujęcia pozycji w części liczbowej (*Conceptual Framework for Financial Reporting*, 2015, par. 4.37).

Sprawozdanie finansowe powinno umożliwić ocenę ryzyka działalności jednostki. Nie jest to możliwe bez wyczerpujących informacji o pewnych i potencjalnych zobowiązaniach. Płynność granic między zobowiązaniami, rezerwami i zobowiązaniami warunkowymi powinna skłaniać do szerokich ujawnień. Z przeprowadzonej analizy wynika, że zakres ujawnianych informacji o zobowiązaniach warunkowych nie daje pełnego obrazu przyjętych przez kierownictwo założeń. Wiele podmiotów nie wypełnia także wymagań MSR/MSSF w tym zakresie. Z jednej strony oszczędność informacji może wynikać z obawy przed konkurencją. Jednak z drugiej, wyczerpujący opis zobowiązań warunkowych chroniłby kierownictwo przed zarzutami tuszowania realnych zagrożeń.

Literatura

- Clorr-Proell S.M., Maines A.L. (2014) *The impact of recognition versus disclosure on financial information: a preparer's perspective*, „Journal of Accounting Research”, 52 (3).
- Freundel M., Ignatowski R., Kabalski P., Krzyżanowska N. (2015), *Międzynarodowe Standardy Rachunkowości a ustawa o rachunkowości*, Rachunkowość Sp. z o.o., Warszawa.
- Gierusz J., Kolesnik K., Silska-Gembka S. (2015), *Podejście praktyków do rozpoznania rezerw, zobowiązań oraz aktywów warunkowych w świetle MSSF – wyniki badania empirycznego*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 390.
- McTier B.C., Wald J. (2011), *The causes and consequences of class action litigation*, „Journal of Corporate Finance”, 17 (3), s. 649–665.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej* (2013) IFRS Foundation, SKwP, Warszawa.
- Schiff J., Schiff A., Rozen H. (2012), *Accounting for contingencies: disclosure of future business risks*, „Management Accounting Quarterly”, 13 (3).
- Simon J. (2002), *Interpretation of probability expressions by financial directors and auditors of UK companies*, „The European Accounting Review”, 11 (3).
- Szymczak M. (red.) (1994), *Słownik Języka Polskiego*, t. III, PWN, Warszawa 1994.
- Teixeira C., Silva A. F. (2009), *The interpretation of verbal probability expressions used in the IAS/IFRS: some Portuguese evidence*, „Revista de Estudos Politécnicos/Polytechnical Studies Review”, VII (12).
- Walińska E., Jurewicz A. (2007), *Bilans bez rezerw, czyli kontrowersyjne propozycje zmian MSR 37*, [w:] W. Gabrusewicz (red.): *Rachunkowość w teorii i praktyce*. T. III. *Sprawozdawczość i analiza finansowa*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań.

Regulacje prawne i środowiskowe

Conceptual Framework for Financial Reporting (2015), Exposure Draft ED/2015/3.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, Dz. Urz. UE L 2013, nr 182/19.

Krajowy Standard Rachunkowości nr 6 *Rezerwy, bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, zobowiązania warunkowe*, Dz. Urz. Ministra Finansów 2014, poz. 12.

Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz. U. 2013, poz. 330 ze zm.

Źródła internetowe

Allen L. (2014), *Accounting for Contingent Liabilities: What You Disclose Can Be Used Against You* (June 20, 2014), available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2457177>

<http://www.iasb.org> (dostęp 1.02.2016).

<http://www.fasb.org> (dostęp 1.02.2016).

<http://www.stockwatch.pl> (dostęp 1.02.2016).

